

846

הוצאת "אחיאסף"

אוצר ישראל

מבחר שירת העברים ומליצתם

ספר שלישי

רבי שלמה שרביט הזהב

קובץ שריו

נערך ע"י

דוד כתנא.

ווארשא

בדפוס האחיים שולרבערג

תרנ"ד.

A decorative rectangular border with ornate floral and scrollwork patterns surrounds the text.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 846.

1193425

רבי שלמה שרביט הזהב

קובץ שירי

המשורר ר' שלמה ב"ר אליהו שרביט הזהב

ע

מבוא הערות ותקונים

מאת

דוד כהנא.

הוצאת „אחיאסף“.

ווארשא

בדפוס האחים שולדברג, דויקא № 1
תרנ"ד.

СТИХОТВОРЕНИЯ

РАВВИ ШЛОМА ШАРВИТЪ ГАЗОГОВЪ

Составилъ Д. Исакънъ.

Издание „Ахיאסף.“

ВАРШАВА

Въ Типографіи Братъевъ Шульдбергъ, Дикая № 1.
1893.

Дозволено Цензурою
Кієвъ, 5 Мая 1893 года.

מבוא

תולדות המשורר הזה, הנקרא בשם: ר' שלמה בר' אליהו שרביט הזהב, ימי חייו ומקום שבתו, נסתרו ונעלמו מאתנו זה כמה שנים, והראשון שהזכיר את שמו היה הח' הגדול רש"ד"ל, כי בשנת תקצ"ח ליצירה, כתב במכתבו לדידו יש"ר, שמצא ממנו במחזור רומניא, היקר במציאות, תפלה ארוכה ונכבדה מאד, על דרך כתר מלכות לגבירולא^(א); אבל מאז ועד עתה זרח לנו מעט מעט אור על תולדות ר' שלמה, ונודע לנו כעת כי בשנת ה"א קל"ד ליצירה חבר בעיר סאלוניק בתוגרמה את ספרו על חכמת התכונה, הנקרא בשם: „מהלך הכוכבים“, ונמצא עוד בכ"י^(ב); גם חבר ר' שלמה פירוש על ספר השם להראב"ע, ובראש פירושו זה נמצא ממנו שיר קטן, ויאמר שם בשירו, כי גלה ממקומו ובא אל העיר אפישו, הנמצאת בארץ יון בשנת האספ"ו, שהוא לפרט ה"א קמ"ו, ושם בקשו מאתו אנשים אחדים ובראשם גביר הדור ר' שמואל, שיבאר להם את דברי הראב"ע הנפלאים^(ג).

גם נודע לנו שר' שלמה התוכה עם הקראים היושבים

(א) עיין „כרם חסד“ ח"ד (צד לט).

(ב) עיין רשימת כ"י פאריז נז' 1042 סי' ג'.

(ג) עיין „המזכיר“ חלק ח' (צד כח) והשיר הזה נדפס פה להלן בס"א ז'.

בתוגרמה א), וכפי הנראה היה לר' שלמה בן וּשְׁמוֹ: ר' ישראל שרביט הזהב, והוא כתב הומש לר' חלבו, ונשלם בחדש אייר בשנת ה"א קע"ט³; ר' שלמה העתיק משפת יון לשפת עבר את אגרת האסטמולב לבטלמיוס. עוד חבר ספר בחכמת הדקדוק ושמו „חשק שלמה“, והספרים האלה ישנם עוד בכ"י⁴; גם חבר הרבה פיוטים ותפלות, והרבה מהם נמצאים במחזור רומניא, כמו:

א) יֵשׁ יְשׁוּת אֲמָת. תפלה יקרה לעשרת ימי תשובה שהזכיר רשד"ל.

ב) תְּהִלָּתְךָ אֵין לָהּ תְּחִלָּה. הוספה ממנו בראש תפלת רס"ג.

ג) שְׂדֵי הַיְזְרֵתַי. תחנון לתפלת מנחה ליום בפור. ד) אָפֶס זוּלָתְךָ. זולת ליום שביעי של פסח, וחתם שמו בסופו, נדפס פה סימן ד'.

ה) שֶׁבֶת וְחִנּוּכָה נִגְשׂוּ. מי כמוך לשבת חנוכה, נדפס פה בסו"ג, והוא ריב בין שבת וחנוכה, ביתרון הכשר דעת, במליצה והלצה.

ו) מִי כְמוֹךָ שְׁמִיִם בּוֹנֵנֶת. עוד פיוט אחר: „מי כמוך“ לשבת חנוכה; הפיוטים האלה נמצאים במחזור רומניא הנוכח, וישם ר' שלמה שרביט הזהב נרשם עליהם.

ז) שָׁפֵל וְנָנַע אֲנִי. תחנון ונמצא בכ"י ביד רשד"ל ה).

א) עיון ג"י ח"ג לחיו"ג (צד לו) וז"ל: והחכם ר' שלמה שרביט הזהב טען ג"כ על חכמינו ז"ל, שאוסרים שחיטת הרה ואמר תמה אני על אחינו הצרוקים ובני.

ב) עיון פראנספקט פינער (צד לו, ס"י יא).

ג) עיון רשימת כ"י פאריז נ"י 1047 סימן ה', והמזכיר חלק ח' (צד כ"ה).

ד) עיון צונץ „נעשיב" דער ליטעראט" (צד שע"ב).

אך מלבד הפיוטים והתפלות האלה, נמצאים עוד ממנו שני שירים יקרים, בספר „שירים וזמירות“ היקר מאד במציאות. (א) שֵׁעַר שְׁפָתֶיךָ רְאִיתִיהוּ. והוא רשות לחון, שם בסימן רצ"א.

(ב) מְרִיבָה נְהִיטָה. שם סימן רצ"ב. שיר גדול ונפלא מאד מעשה ידי אמן, על אותיות הא"ב המריבות זו עם זו, אשר כלו אומר כבוד למחברו, כי בזה הראה לנו ר' שלמה את כחו הרב בהלצה ושיר א'; גם נתן פאר והוד לשפת עבר, והראה לדעת בשירו זה ברוב חכמתו, איך תצלת השפה הזאת יותר משאר השפות, לעשות בה גדולות ונצורות ע"י שני וסדר האותיות; ונדפס שירו זה פה בסי' ב', עם הערות ותקונים רבים ממני, אשר עלו בידי אחר עמל רב, לתקן את נוסחו אל נכון, ולהסיר ממנו השגיאות הרבות שגפלו בו באשמת הסופרים, ולבי נכון ובטוח שכל איש אוהב עמו ושפתו, יתן לי תודה רבה על עמלי זה.

אדעססא, ערב חנוכה, תרנ"ג.

(א) בדבר ענין השיר הזה, היה הח' רמ"ש נבוכ מאד, כי חשב אותו שהוא כמו האותיות דר"ע, עיון המזכיר חלק כ"א (צד י"ד).

.....

שיר בראש פירושו על ספר השם להראב"ע .

מִהֶלֶל אֵל עָלֵי כָל אֵל , בְּתַת אֵל א)
 לֵיד כָּל אִישׁ , שָׁמוּ הַיְרֵשׁ וְשׂוֹאֵל
 וְכֵן יִפְרוֹשׁ שְׁלוֹמוֹ עַל שְׁלֹמֹה
 בְּכֹן שְׂרָבִיט וְקִבּוֹ , הוּא לְמוֹאֵל
 5 אֲשֶׁר הִחַל לְדַבֵּר פֹּה בְּסֵפֶר
 יְסוֹד הַשֵּׁם לְכֹן עֲזָרָא כְּפִי אֵל
 בְּעַת גְּלֵה וּבֵא אֵל עִיר אֲפִישׁוֹ
 שְׁנַת הָאֶסְפִּי גוֹלִים לְגוֹאֵל
 בְּבִקְשַׁת מְבַקְשִׁים הַיְשִׁי אֵל
 10 עֲלֵיהֶם הוּא גְבִיר הַדּוֹר שְׁמוֹאֵל .

א) השיר הזה ע"מ יתד וב"ת יתד וב"ת יתד ותו' , אל הראשון והשני מלשון
 אלוה , ואל השלישי כח ועו .

ב.

אותיות הקדושות מריבות זו עם זו .

מְרִיבָה נְהִימָה בְּיַגְזֵרַת תְּהָרִים
 וְעַל סֶדְרָם שְׁנַיִם הֵם וְעֲשָׂרִים
 וְהִרְאִשׁוֹן אָזִי עָמַד בְּדָגְלוֹ
 עָלַי שְׁנֵי , וְכֹה הָרִים בְּקוֹלוֹ :

5 אֲנִי הוּא הַבְּכוֹר אֶחָל וְאַשְׁלִים א

וְהַגּוֹלִים בְּיָדֵי הֵם גְּאוּלִים
 וְהַרְשִׁים אֲנִי הוֹפֵךְ לְרֵאשִׁים
 וְהַנְּשִׁים אֲנִי עֹשֶׂה אֲנָשִׁים ;

וְאַתָּה מְתַפְּוֹךְ רְצִים לְרִבְצִים

10 תְּמוֹר בָּלִים כְּבָלִים תַּת לְאַצִּים

וְהַחֹשִׁים עֲשִׂיתְמוֹ תְּבוּשִׁים

וְהָאֵלִים אֲבָלִים וְהַלְשִׁים

וְנִבְצָרִים בְּךָ כָּל הַנְּבָצָרִים ב

וְנִשְׁבָּרִים תְּהַפֵּךְ הַנְּשָׂרִים .

(א) השיר ה' ע"ם יתד וב"ת יתד וב"ת יתד ות', והאות אלף יאמר כי הוא הבכור בין אותיות הא"ב, גם בהמלות אחל ואשלים יביא האות אלף מקודם .
 (ב) נבצר ענינו מניעה וחסרון , כמו (בראשית י"א, ו') לא יבצר מהם , הנצרים הם היצורים , וכונתו שעל ידי האות בית יבצרו ויחסרו כל היצורים בעולם .

- 15 אַני שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן שָׁח בְּרַבִּי :
 הַשְּׁבֵחַת לְטוֹב דְּרַבִּי וְעַרְבֵי
 אֲשֶׁר קָל תַּל לְתַבַּל אֶהְפְּכֶנָּה
 וְצוּר בְּרָא בְּרֵאשִׁית בְּתַבּוּנָה
 וְקַל אַרְזוֹ לְכַרְזוֹ אֶהְפְּכֶנָּה *)
- 20 וְרוּשׁ לְכַרְזוּשׁ , אֲשֶׁר אֶתִּי בְּרַבָּה ,
 לְכָה אֶל הַשְּׁלִישִׁי תַּפְקְדֶנּוּ
 אֲשֶׁר לְמוֹד לְגַלְמוֹד וְהַפְּכֶנּוּ .
 אַנִּי גַּמְלֵי בְּשִׁמְעוֹ הַתְּמוּרָה ב)
 צַעֲקָה הָאֵרִיקָ רַבָּה וּמְרָה :
 25 רְאוּ אֱלֹהִים ! אֲגִזֵּשׁ מִכַּעִים וּמִקְנוֹא
 וּבֹא אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנֵי
 הֵלֵא דְלִים אֲנִי עֹשֶׂה גְדוּלִים
 וּבַר גָּבַר וּבֶן דּוּלִים דְּגוּלִים :)
 מְעַנְגִים יְהוּ בִּי הַמְעַנִּים
 30 וּמְרַגְעֵ לְמַרְנֵעַ בְּאוֹנִים ,
 לְכָה אֶל הַרְבִּיעֵי הֵן מְרִיבוֹת

א) כונתו כי התורה מתחלת באות בית : בראשית ברא אלהים, ובמקום וכל ארור לברוך, תקנתי : וכל ארור לברוך.

ב) האות בית לא דבר רע על אות אלף איש דיבדו רק דבר טרה על אות נמל, ועשה שלא כהוגן הפך מרברי החכם (משלי כה, כו) דיבדו ריב את רעד וסוד אחר אל תגל, ועל התמורה הזאת צעק הנמל טרה.

ג) כן דולים, מירושן איש שואב מים ועשה הנמל לאיש דגול ורם.

אֲשֶׁר נִתַּן לְאִבּוֹת הַדְּאָבוֹת
 וְהָעֵבִים עֲבָדִים רַק לְרַעוֹת; א)
 וּכְשֶׁמֶע רְבִיעֵי קָם בְּחֶמְהָ
 35 וְעָנָה לְשָׁלִישֵׁי בֶן בְּעֶצְמָה :
 הֲלֹא נָבֵל בְּפִי נִבְדֵּל וְנִפְרָשׁ
 וְהַנּוֹרָא מִבְּקֶשׁ בִּי וְנִדְרָשׁ ב)
 וְהַנָּשִׁים אֲשֶׁר בָּהֶן הֵן גְּרוּשׁוֹת
 אֲנִי דוֹרְשָׁן וְתַהֲיִינָה דְרוּשׁוֹת
 40 וְאַתָּה נִתַּן לְכָל גַּעִים גְּנָעִים
 וְכֹן תַּעֲשֶׂה מִשְׁגָּעִים מִשְׁוָעִים
 וְלָמָּה לֹא תִרְדָּף הֵא וְתִדְלַק
 אֲשֶׁר תוֹךְ לֵב וְיִשׁוּ לַסֵּב וְיִדְלַק;
 וְהֵא בְּאֲשֶׁר שָׁמַע מְרִיבֹו
 45 וְצַר לוֹ וְחֶמְתוֹ בְּעֶרְהָ בֹו
 שָׁמַע גָּא מִחֲלִיף הַסֵּן בְּרִדְתוֹ ג)
 וְאִישׁ יַחַל בָּהּ יַחְדָּל מִלְּאִכְתּוֹ

א) עבים, מלשון עב וחוק (ירמיה ד, כס) וכונתו כי בלא מעות וכסף יהיו האנשים
 הבריאים והחזקים עבדים רק לאנשים רעים, רעות על לשון, ורעות הבשר (בראשית מ"א ג).
 ב) ברוב מומה קרא האות דלת בתוך כך לאות גמל נבל, ואמר עוד כי שם השם
 יבקש בו, הוא שם יהוה הנקרא שם בן ד'.
 ג) דלת הוא דלות ועניות, וכן מצאנו באלפא ביתא דר"ע (עיין בית המדרש ח"ג
 צד כב) דבר אחר דלת, אמר הקב"ה דברתי להקים דל, והנה כבוא הרלות יחלוף
 ויפסקו הסן לדרת, מחליף הוא כמו (תהלים צ, ו) כבקר יציץ וחלף, הכונה שם

תִּשׁוּ נְחִים לְנִדְחִים בְּנֶדֶחַ
 וְאִישׁ מִצְוֹה בָּהּ יִמְצֵא מְצוּדָה
 50 אֲנִי כְּפֹל בְּשֵׁם נִכְבֵּד וְנוֹרָא
 וְעַדִּי הֵם בְּאִבְרָהִם וְשָׂרָה
 וְאִם לְבָהּ מְלֵאָה עַל פְּנֵים אֶחָ
 לְבָה אֵל נוֹ אֲשֶׁר שָׂת חַח לְחֹחַ
 לְחַנּוּת אֲרֻדְפָה אֶה לֹא לְחַנּוּת
 55 וְקוֹל עֲנוּת יִחַפֵּה לְעוֹנוֹת א; ;
 אֲזִי שְׂשִׁי יִחַרֵּף לְחַמִּישִׁי;
 וְלָמָּה מוֹמֶה תִּשְׁבַּח וְתִשִּׁי
 אֲשֶׁר יִנְהֶה בָּהּ בִּי יוֹף וְיִגְוֶה ב;
 וְכֹל מְרָה אֲנִי מוֹרָה וּמְרֻנָה
 60 וְשִׁבְחָתָ לְטוֹב אֲרַחִי וְרַבְעִי
 וְלָמָּה לֹא תִרְבֶּה הַשְּׂבִיעִי
 אֲשֶׁר בְּזָנוּת יִשׁוּ בְּזָנוּת קִדְשׁוֹת
 וּפְתַת זָפֶת וְעַר עֶזֶר קִדְשׁוֹת א;

יפסוק ויבלה, אף כאן ע"י הרלות יפסוק ויבלה המן הוא הלחם מן הכית, ואין להם מה לאכול.
 א) חח, כמו (שמוח לה, כב) חח ונוב, הנות מלשון נתת והגאה, וקול ענות הוא קול בשמחה ושיר.
 ב) ינהה ענינו בכי ויללה, ינוה מירושו ישובה בשלחה.
 ג) האות זין יעשה מן בנות זנות, ויעשה ג"כ לאיש ע"י להיות עזר להבנות הקדשות האלה.

- וְהָיוּ אֵלָיו חָגֵר בְּיוֹן
 65 וְלִהְרוֹג אֶחָ מָאֵד בְּעַם בְּקִיּוֹן;
 הֲלֹא אֱלֹהִים אֱוִילִים אֶחָ תִּשְׁנֶה
 וְעַר עֹנֵר, וְאִישׁ מִדָּה לְמִדָּה
 וְעַמֵּי הַנְּעָרִים הֵם נְעוּרִים
 וְעוֹזְרוֹת, כִּי בְּעוֹי נְעוּרִים,
 70 וְאֶת מֵאִין מֵאִין כִּי וּמִקְשִׁיב
 וְהַמְרִים זְמָרִים לִי לְהִשָּׁיב
 תִּדְל מִנִּי וְאֵל תִּקְנִיט וּמִקְנִיט
 לְבָרָה סָפָר בְּמוֹמֵי הַשְּׂמִינִי
 אֲשֶׁר מוֹרִים תִּתְפַּקֵּד לְחַמּוֹרִים
 75 וְעַל רָמִים חֲרָמִים שָׁם וּמְחָרִים
 שְׁתוֹק הָאִין לָךְ בְּשֵׁת וּמוֹסָר
 אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֲנֹשׁ מוֹסָר מְחָסָר;
 וְהַחִיר אִזּוֹ לְיוֹן יַעֲנֶה בְּךָ א׃
 הַשְּׂבַחְתָּ לְמוֹמֶךָ וְדַרְבָּךְ
 80 וּבְךָ גּוֹלִים גּוֹלִים וְעֵשְׂנִיקִים
 וּמְזֻקִים יְהוּ בִּי מְחֻזְקִים
 לְכֹל דְּוָה אֲנִי מְרֹרֶה לְשִׁמְתָה ב׃
 לְכֹל מִלָּה מִחִילָה וּסְלִיחָה

(א) הבונה יענה כך ע"ד הכתוב (איוב א, ה) ככה יעשה איוב ז
 (ב) אם נשים אות ה בראש מלת דוה יהיה חדוה .

- לְסוֹרִים סוֹחֲרוֹם צוֹקוֹת צְחוֹקוֹת
 85 לְשֵׁב שָׁבַח וְהַרְקוֹת רְחוֹקוֹת
 וְשִׁמְתָה עֵינֶךָ בִּי לְהַרְעִי
 וְשִׁכַחְתָּ לְכֹיִם אֶחָ הַתְּשׁוּעִי
 אֲשֶׁר עָשָׂה לְכָל רוֹדִים מְרוֹדִים
 וְהַרְוַחִים מְרוֹחִים גְּעָדָיִם ;
 90 תְּשׁוּעִי אֲזִי בְּשִׁמְעוּ קָם בְּקוֹמָה
 וְקוֹפָה , עַל שְׁמִינִי קָם בְּחֶמְהָ
 וְגַם : הֵן הַנְּכִיָּאִים נְחַבְּאִים בְּךָ
 וְהַמְּפִים יַחֲפִים עַל גְּחִיבְךָ
 וְכָה חוֹבוֹת וְכִי טוֹבוֹת נְאוֹרוֹת
 95 וְלִהְרוֹת אֲנִי גוֹתֵן מְהֵרוֹת
 וְהַנּוֹשִׁים מְנוֹשִׁים בִּי לְהַרְוֹת
 לְיִירוֹת אִישׁ אֲנִי גוֹתֵן עֲטוֹרוֹת
 וְאִם יֵשׁ נִפְשָׁה לְפָגוֹם בְּמוֹמִים
 הֲלֹא יוֹד יַעֲשֶׂה תְּמִים יְתוֹכִים
 100 וְעוֹף עָגוֹף וְכָל רָעָה לְרַעְיָה
 וְשֵׁת שֵׁת וְהַרְמָה רְמִיָה * ;
 וְאִף הַיּוֹד מְאֹד חָרָה בְּשִׁמְעוּ
 וְגַם עַל גְּדַפוֹ אֲחִיו וְרַעוּ

- מִשָּׁל קַדְמוֹן, לֵאמֹר אֲחִיו מִסְלֵם
 105 וְכָל פֹּסֵל בְּמוֹמוֹ הוּא וְפֶסֶל,
 אֲשֶׁר וַתֵּן לְאִישׁ עֲלֶה עֲלֶקָה
 לְאִישָׁה הִיָּתָה שְׂרָרָה שְׂרִיטָה א)
 לְבוֹשׁ עֲדִים אֲנִי מַשִּׁים עֲדִיִּים
 וַתַּחַת מֵת תַּחֲיָה מְתֵי לְחַיִּים ב)
 110 אֲנִי קָמֹן בְּתַבְּנִיתִי אֲבָל רֹאשׁ
 לְכָל שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל לֵךְ וַתְּדַרְשׁ
 רִדְף הַבָּהּ אֲשֶׁר אֵינִי מִפְּחַד
 אֲבָל קָל בִּי מִיֹּסֵד בּוֹ מִבְּחַד
 לְאַרְיֵן בּוֹל יֵשׁוּ בָּבוֹל וַתְּדַל
 115 דְּבַשׁ זָבֵת לְכִזְבֵּת וַתְּחַדֵּל;
 אֲנִי בַהּ מִנְּאֻרֶךְ בַּפֹּי עָלַי בַּהּ
 וַפִּי עַל זֶה מֵאֵד תִּבְּהַ וְאַבְּה א)
 רָאוּ חֲצִי אֲשֶׁר חוֹלֵק בְּכַפְּלֵי
 אֲנִי תְּמִישׁ פְּעָמִים רַב בְּגִילּוֹ ד)

א) לבעלה היתה אשתו שרה, ע"י האות ט שרטה, כמו (זוקרא כ"א, ח') לא
 ישרטו שרטה.

ב) מת, ענינו שנפסקו החיים, אבל אם נוסף אות יו"ד יהיה מתי, ש"ת לבני
 אדם תחיים וקומים.

ג) תבף ברברי חו"ל כמו תבף, וענינו התגבר על זולת (עיון לוי בשרש זה)
 ואבף הוא ע"ד הכתוב (משלי ט"ו, כ"ו).

ד) תבף יאמר ראו חצי, יען האות יו"ד עשרה במספר, ואיך יריב וחלוק עלי,

120 וְכִי יִקְנוּ מִתֵּי סָפִים בְּסָפִים א

בְּעַת נִסָּה נִסָּה בְּנִסָּה גְּנָסָפִים

וְתִמְאֹס בְּמֹז פְּגָר וּמוֹבָם

לְקַחְנִי וְהָיָה כִּי מִכְבָּם

וְלִמּוֹד וְעֵשָׂה גִוִּים גְּלוּיִם

125 וְהוּא גִוִּים לְכָל חַיִּים חֲלָיִים ;

אֲנִי לִמּוֹד מִאֹד גְּלֵאָרָה וְנִבּוֹל

הַנֶּשׁ לְשֵׁאֲרֵי בְּחִרְפָּה זֹאת וְלִסְבּוֹל

שְׂמֵעַ עֵשָׂה לְכָל גְּאִים גְּכָאִים

וְעוֹף יִדְא יִדְבָא בְּכָלָאִים ,

130 אֲנִי עֹמֵד לְגַם עַמִּיִם בְּאָמֶן

וּמְגִדְלִי לְאוֹת עֲלִיּוֹ וְסָמֶן

וְנִמְטוֹ פְּעָמָיו גְּמִלְטוֹ כִּי

וּמִדָּה מְלָךְ וְאִין תְּכָלִית לְטוֹבֵי ב

הֵלֵא מִם וְעֵשָׂה רוֹדִים מְרוֹדִים

136 וְהַחֲרִים הַמְּוָרִים וּמְגוֹדִים ;

אשר אני עשירי במספר, שהוא פי שנים גדול ממנו, ועוד זאת שאני חמש פעמים רב מן תו"ד, יען כ"ף עולה מספר האומיות מאה, ויו"ד עולין האותיות רק עשרים, וע"כ גדול אני חמש פעמים ממנו במספר האומיות משמיו, והכו.

א) מתי ספום, כמו (דח"א ט, י"ט) שומרי הספום, ואם נוסף למלת ספום האות כף יהיה כספום, ובגנתו בדרך צחות כי שומרי הספום, יאספו הון רב ע"י הכף, כי יקחו בכף כסף מאף איש.

ב) כונתו כי ע"י הלו"ד שהוא קנות חכמה ודעת ע"י הלמוד, יעלו עמוס רבים

והמים יענה בקבי ללמד :
 הלנצח תהי תריב בהתמד
 ואתה תעשה הושים חלושים
 והששים יהו עמך שלשים
 140 שנים יהיו עמי שמונים

ושל שנים והקנים מבינים
 והגון יעשה מודים מנידים
 והדודים יתפק אל גדודים ;
 ואז הגון מאד צעק בקול רב
 145 ראו המים הביאני במארב

אשר נתן לכל זונות מזונות
 לאיש דעות דמעות ואסונות
 וכן עין בע אני הופה לרעין א
 ועיר שואה אני מחליף לשאנן
 150 ובהרים אני נתן נהרים
 לעם נועם ובצורים נצורים ב

על במתי הצלחה, וכל איש אשר נמוטו פעמיו, ימלט ביום רעה ע"י שלמד חכמה ורעה, ואיש סך יכול להיות סלך מפני חכמתו והראב"ע אמר בספרו צחות (דף כח) וז"ל: אין אות במכתב הזה שהוא בירינו, שהוא עולה למעלה, חוץ מלמ"ד, והנה הוא כמעט עילת כל דבר וסיבתו, ואין חכמה למעלה הימנו, על כן שקרא למד. א) וכן עין רע, כונתו נצר וסעף אשר מראהו וגוון שלו רע (עין שמות י, ה). ב) כונתו עושה באכנים נצורים, ענינו מקומות נפתרים,

- וְשִׁכַחְתָּ לְסִמּוֹת אֵין מִתְקַן
 אֲשֶׁר עָשָׂה לְכָל מוֹכֵן מִסְבָּן
 וְהַמְרִיחִים לְמַסְרִיחִים הַיְשִׁבֵן
 155 וְהַרְבֵן בְּפִיו יִהְיֶה לְסִרְבֵן א;
- וְאִז סִמּוֹת לְגוֹן עָנָה כְּרַעַד
 אֲנִי אֶהְיֶה לְכָל מַעַד לְמִסְעֵד
 הֲלֹא אִם תַּעֲשֶׂה אֶתְּהָ גְמוּבִים
 בְּצִאֲתָהּ הֵן אֲנִי אֶעֱשֶׂה סְמוּכִים
 160 לְמַלּוֹת הַמְדַבֵּר תַּת מְסַלּוֹת ב)
- וְלְאִמּוֹת אֲשֶׁר גּוֹלּוֹת סְגָלוֹת
 רֵאָה עֵין אֲשֶׁר יִרְבּוּ לְהַמְרוֹת
 לְכַר בַּעַר וְלְבָרוֹת עֲבָרוֹת ג);
- 165 וְהָעֵין אֲזִי סִמּוֹת יִתְרַף
- פָּגַם נִמְצָא בָּהּ הַתְּרֵשׁ וְתֵרֵף .
 מֵאֵד אִז נִפְתַּחוּ אוֹרִים וְתַמִּים
 וְעִמָּה הֵם אֲסוּרִים וְסַתּוּמִּים ד)
- וְכָל אִישׁ מִתְחַקֵּר הַעֵרַת אֲמֵלָא
 170 וְנוֹשְׁעִים מֵתִים נוֹשִׁים בְּבָלָא

א) סרבו לשון מרד ומרי, עיין תשבי ערך סרב.

ב) מברות נוסף בתוך אות סמ"ך יהיה מסלות.

ג) לברות פירושו טהרות ונקיות יתן כעס וחמה.

ד) אם נשים בתוך המלות אורים ותמים אף סמ"ך יהיו אסורים וסתומים.

- 170 וְכִסִּיתָ פָּנָם הֵפֵא בְּמִטְלָת
 אֲשֶׁר עָשָׂה לְכָל כֹּלֵת פְּסֻלָּת
 וְתוֹזִים פּוֹחִזִים רוֹדִים פְּרוּדִים
 וְזֶה נוֹדַע וְכִי הַפֵּל מְעִידִים א; ;
 וּפֵא פֶתַח אֲזִי הִפָּה בְּמִלָּה :
 175 אֲנִי לֹא אֶחְרִישׁ זֹאת הַקִּלְלָה
 בְּאִישׁ אִשָּׁה וְתוֹפִים עֲגִפִים ב;
 וְהַרְבִּים רַעֲבִים וְעִטּוּפִים
 אֲנִי עָשָׂה לְכָל דְּוִים פְּרוּזִים
 וְכִיסִים בְּקִסְפִים בִּי מִלְּאִים
 180 וְהַתּוֹעוֹת בְּתוֹעֲפוֹת עִטּוּפוֹת
 וּבְצִנִּים צְנִיפִים הֵן צְנוּפוֹת א;
 וְשִׁבְחָתָ לְצִדִּיק אִו הַתַּעֲלִים
 אֲשֶׁר עָלִים לְהַר מְשִׁים עֲצִלִים ר;
 אֲזִי צִדִּיק רֵפֵא צְנָה לְקַתְּתוֹ
 185 וְכֹה דָּבַר לְאַתְיוּ בְּחֻמָּתוֹ :

(א) כונתו כי באות ע"ן כותבים עד וערות .
 (ב) א"א לי לשתוק אמר הפא על הקללה הוואת אשר תשים האות עין על איש ואשה .
 (ג) מן התועות, ע"י האות פא יהיה תועפות, ויאמר במליצתו כי התועות ילכו על ידו בשמלות פרחות וכימי הקור או מן צנים ע"י האות פא הן מלבשות בצניפים (משלי כ"ה י"ג) כצנת שלג בקציר .
 (ד) מן על ע"י הצדיק יהיה עצל ,

שָׁמַע עֲשֵׂה מְתִים אֱלִים אַפְלִים
 וְנִתְּנָן שִׁפְטִים שׁוֹטִים בְּסִילִים
 אֲנִי צָעִיף לְכָל עָוֹף וְצִמָּא
 לְכָל בָּא לַעֲשׂוֹת עִמִּי מְרִיבָה
 190 וְכָל עֹשֵׁב אֲשֶׁר יִבֹּשׁ וְיִמַח
 הֲלֹא עוֹד בִּי פִקְדָם שָׁב וְיִצְמַח
 אֲבָל הַקּוֹף לְכָל יָמֵן לְהֶאֱשִׁים
 אֲשֶׁר הַמַּעֲשִׂים שָׁם מַעֲקָשִׁים;
 וְהַקּוֹף אִזּוֹ מֵאֵד עָלָה חֲמָתוֹ
 195 עָלַי צָדִי וְכֹה אָמַר לִשְׁעֵתוֹ:
 שָׁמַע נִתְּנָן לְכָל עֲבוֹים עֲצָבוֹים א)
 יִקְרֵי וְיִקְצֹר בְּךָ לְבִזּוֹת גְּדִיבִים
 אֲנִי מִלְּבוֹשׁ לְכָל רָעִים קְרָעִים
 וְאִישׁ יִבּוֹשׁ יִבְקֹשׁ תוֹךְ יְדוּעִים
 200 וְהַמַּשִּׁיב יְהִי מִקְשִׁיב לְשׁוֹאֵלוֹ
 וְלִבְנוֹ יִשׁוּ קְרָבֵן בְּשִׁבְלוֹ,
 לְכָה אֶל רִישׁ בְּתוֹךְ עֲדָה רְעֵדָה
 וְהִנְצָחִים לְנִרְצָחִים לְעֲמָדָה ב);

א) עבוים ענינו פה בריאים וחזקים, ואיש יקר יקצר ע"י אות צד"י, ותכזה אנשים נדיבים.

ב) נצחים הם החזקים והתקופים, והר"ש הוא דלות ועניות ויעשה מן עדה רעה.

וְאִי הָרִישׁ יִגְעֲגַע בְּרֵאשׁוֹ:

205 אָבִיו לְרֵב אֲשֶׁר הָצִיז וּבִישׁוֹ (א)

וְהֵן חֲרוֹן וְלֹא חִים אַחֲרִים,

לְבָרִים וְעֵשָׂה לָהֶם קָבָרִים

וְגִיא זִיעָה וְרוּעָה בְּהַדְסָה

וְגַם תִּהְיֶה מְאֹרְסָה מְאֹרְסָה

210 וְעֹבֶבֶת לְשִׁין מִלְשִׁין וּמְעָרִים

מֵאֵד לְתַת לְכָל בָּרִים שְׂבָרִים;

אֲנִי שִׁין וְחֲרוֹק שְׁנִי וְיִשְׂרֹק

וְעַל שִׁי וְהִלְךְ לְפִיד וְיִבְרֹק:

שְׁמַע חֲרָפָה בְּבֵית חָפָה וּבְכֹלָה (ב)

215 וְתִרְעָלָה תְּמוּרַת שֵׁם תְּעָלָה

אֲנִי עֵשָׂה לְאוּגָנִים שְׁאֲנָנִים

לְכָל תּוֹעָה תְּשׁוּעָה עִם שְׁשׁוּנִים,

לְכָה אֶל תּוֹ, יִשׁוּ חֲרוֹת לְמִתְרוֹת

וְעִין נִבְעָ לָהּ גִבְעַת בְּצִרְוֹת (ג)

(א) פה נתקלל הכרר במ' שירים וזמירות, ואני מצאתי לתקן הענין, והריש יאמר לקוף: אוי לרב אשר החצו ממנו במספר, יען קוף רק מאה וריש שתי מאות, יבוש את רבו, ויאמר על רבו הריש: כי יעשה מן חון חרון ומן אחים אחרים, בעת אשר הוא הקוף יעשה לברים קברים, ואני רבו הריש עושה מן זועה זרועה, וגם מן נערה מאוסה, אני עושה ארוסה; ודרך צחות בשירים כמו שאמר הראב"ע, מבלי להזכיר שמות האומרים.

(ב) מן חפה ע"י הריש יהיה חרפה, וגם בבית חפה וכלה תגדל חרפה ע"י עוני ודלות.

(ג) ע"י החו ישוב מעין נובע מים לגבעת.

- 220 בְּתַחֲתֵימָם הֲלֵא מוֹרִיד לְחַיִּים
 אֲלֵי פִיזָה פְּתִיזָה בְּפִתְנָיִם;
 אֲזִי הִקְוִי יִשׁוּ עַל בְּלַתוֹרַת יִשׁוּן
 פָּנָם מִה לָּהּ מִגְּלָה סוֹד וּמִלְשׁוֹן
 בְּתוֹךְ נָאִי אֲנִי עֲשֵׂה תְּנָאִי
 225 מְקוֹמִים מְאֹד וְאַמֶּת לְכָל אִי א
 וְאַלְף יַעֲשֶׂה בְּגִים אֲבָגִים
 וְהַמּוֹלִים אֲמוֹלִים וְאַנּוּסִים;
 אֲזִי אֲלֶף עֲלֵי לְבָם יְדַבֵּר
 לְהַשְׁקִיט רִיב לְטוֹב מְלִים יְחַבֵּר ב):
 230 הֲלֵא אַחִים בְּגִי אֶחָד אֲנַחְנוּ
 מְרִיבָה אֶל תְּהִי בִּיגִיכֶם וְנַחְנוּ,
 הֲלִנְצַח אֲחֵיכֶם תַּעֲנִישׁוּ
 וּמִן הַמַּחְלָקֶת תַּחֲרִישׁוּ
 אֲנִי אֶקַח גְּבִיר הַבַּיִת בְּבֵיתִי
 235 וְאַהֲרִיה אָב לְכָל גַּעַר וּפְתִי

א) נאי לשון גוה ומעון, כמו (איכה ב ג) נאות יעקב; אי, ענינו ארץ וישוב, כמו (ישעיה מ"ח א) שמעו איים אלו וגו'.

ב) עד הנה שמע האלף את הריב בקר רוח, אך כאשר יצא התו לדבר רע ג"כ עליו, אז ראה בכל כחו לעשות שלום ביניהם, ומה נראה את חכמת המחבר ר' שלמה שרביט הזהב בשירו זה, שמתחלה לא דבר האות בית על האלף, רק בסוף דבר האות תו על האלף, וע"י זה גשלה הענין ביתרון הכשר דעת.

ובית וקח לַגְּמֹל עַל יָרְכוּ
 וּפֶת פֶּגַע יַעֲשֶׂה מְזוּזָה לְמַלְכוּ
 וְהַגְּמֹל כְּבִלְתָּ יִתְחַבֵּר
 וְגַד גְּדִי וְסִנּוֹק לֹא וּמִשְׁבֵּר
 וְעַם דָּלָת וְהָא גְהִיָּה חֲבֵרִים
 240 וְנִזְדָּה אֶל אֲשֶׁר יֵצֵר מְאֹרִים א'.

(א) גַּד גְּדִי וְסִנּוֹק לֹא, בֵּן הוּא לְשׁוֹן הַנֶּמֶל (שֶׁבֶת ס"ז ע"ב) וְעִיּוֹן רִשְׁוֹ עַל הַתּוֹרָה
 (בְּרֵאשִׁית ל' ו'א), וְהַבּוֹנָה שְׁלֹא תִהְיֶה עוֹד שֶׁבֶר וְצָרָה, דִּק מוֹל טוֹב וְשְׁלוֹם כָּל הַיּוֹמִים,
 וּבְמַלְת גּוֹדֵה הַתְּחַבְּרוֹ אֹת דְּלִית וְהָא בִּיחָד כְּאֵתָה וְרַעוּת.

.....

ג.

ריב בין שבת וחנוכה .

א.

שָׁבֶת וְחֲנֻכָּה נִגְשׂוּ וְיִרְיִבֹון לְפָנַי
 זֶה יֹאמֵר לִיהוָה אָנִי וְזֶה יִקְרָא בְּאִזְנוֹי
 מָה אֶעֱשֶׂה לְאֵלֹהֵי הַיּוֹם נִגְדַר נְבוּנִי
 עֲשִׂיר וְרֵשׁ נִפְגְּשׂוּ עֲשֶׂה כָּל־סֵם אֲדַבְּרִי א .

ב.

אָמַר שָׁבֶת לְחֲנֻכָּה לִי מִשְׁפַּט הַכְּבוֹדָה
 וְכִי אֶתְּ וְכִי מִשְׁפַּחְתְּךָ הַצְּעִירָה
 פִּי כִי שָׁבֶת אֵל גְּדוֹל וְנִזְרָא
 מִכָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר דָּרָא .

(א) לרבי המשורר יצא הריב בין שבת וחנוכה, כיום שהיה שבת וחנוכה ביחד
 וזאת אמר להם להלן: היום חברתם כחבה,

ג.

אמרה הנקה לשבת מה תתנפל עלי
 כי שמונה ימים גזמרים בי בתלל
 ואת יום אחד בלא זה ומר-תמלל
 שומר מה פוללה שומר מה פולל ב.

ד.

אמר שבת לחנקה מוספי
 יורה עלי דין עליה
 עולת שבת בשבתו
 על עולת התמיד עשורה
 ומה תתהלל בעד הללויה
 ואת ערום ונערה.

ה.

אמרה הנקה לשבת זיו גרומי
 מדליקים תחלה, וגרומיך אתריהם

(ב) השתמש פה בלשון הכתוב (ישעיה כא יא) ותנוכה תאמר לה: שומר איך גדול
 ויקר הלילה הזה של חנוכה.

וּזְכֵרִי בְּבִרְפַת הָאָרֶץ
 וּזְכֵרְךָ בְּבִרְפַת בָּחַם
 וְכָל עֲוֹנוֹתַי וְדַבָּרֶיךָ הַלֵּא תָם
 אֶחְזֹקָה יִסְעוּ לְדַגְלֵיכֶם .

ו.

אָמַר שֶׁבֶת לְחִנְקָה תְּהֵא אֲנִי תָדִיר
 בְּאִשָּׁת נְעוּרִים תְּמִימָה
 קְרוּאָה לְשִׁבְעָרָה יָמִים
 בְּכַבּוּדָה בְּרַת מְלָךְ פְּנוּמָה
 וְאִתָּךְ כְּפִלְגֶשֶׁת בְּלִילוֹת בְּאִימָה
 לְמַעַדָּה מְנַמִּים יָמִימָה .

ז.

אָמְרָה חִנְקָה לְשֶׁבֶת
 בְּגִרְךָ מִסְתַּמְּקָלִים וּמִשְׁתַּמְּשִׁים
 וְאֲנִי כְּנִבְרַת עַל אֲנָשִׁים וְנָשִׁים
 וְשׂוֹרְךָ לְשָׂרִים, וְלְשִׁירֵי יוֹרְשִׁים
 יְהִי הַמְּקַדֵּשׁ קֹדֵשׁ קֹדֵשׁ יָמִים א .

(א) לדעתו כונתו כי הנזכרת אמרה לשבת, אמנם יש הרבה שירים לשיר על יום השבת, אבל שירי הוא הלל יהי לעתיד לבוא לנחלה, אינה כשיבנה היקדש, ואי.

ח.

אָמַר שְׁבַת לְהַגְבִּיהַ
 אֲנִי הַגָּבֵר הַמְּשַׁבֵּחַ וְהַמְּקַלֵּל
 וְאֶת בְּאִשָּׁה הַעֲזָה סְגִיָּה וְתִשְׁלַח שׁוֹלַל
 גַּתְרֵי אָמְרוּ חֲכָמֵי הַיָּסוּד וְהַמְּבַרֵּל
 אִין מְשַׁתְּמָשִׁים בְּאִשָּׁה בְּלָל א .

ט.

אֲנִי עֲנִיתִי שׁוּבוּ לְבָסֵם מִן הַמְּרִיבָה
 כִּי הַיּוֹם חִבְרָתְכֶם בְּחֻבָּה
 שׁוּבוּ גַּא אֵל תְּהִי עֲוֹלָה וְשׁוּבוּ עוֹד צְדָקֵי בָּה
 הַשְּׁבַעֲתִי אֶתְכֶם אֵל גַּא תְּהִי מְרִיבָה
 מִה תַּעֲרִירוּ וּמִה תַּעֲזֹרְרוּ אֶת הָאֲהֻבָּה
 שְׁבַת רֵאשׁוֹן לְמִנְעָדִים וּבְלֵוֹ טַעֲנִיתִיהָ
 וְיִפְסִיף מִבְּגֵי אָדָם הַיִּצְק חֵן בְּשַׁפְּתֵיהָ
 אַךְ גּוֹאֵל אֶתָּה וְאִין לְגֹאֵל זִוְלָתְךָ ב .

יֵאמְרוּ הַלֵּל כִּמוֹ שֶׁתִּקְנוּ הַנְּבִיאִים לְיִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁנִּגְזַרְוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל גְּאוֹלָתוֹ (וַעֲיִן
 בְּנִמ' סַפְחִים ד' קי"ז), וְכֹזֶה יֵשׁ לַחֲנוּכָה מַעֲלָה יִתְרָה עַל יוֹם הַשַּׁבָּת .
 א) כֹּנְתוֹ עַל מַת שֶׁאִמְרוּ חֲז"ל עַל נֶר חֲנוּכָה שֶׁאִמְרוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה .
 ב) כֹּנְתוֹ עַד שֶׁאִמְרוּ חֲז"ל (שַׁבַּת קי"ח ע"ב) אוֹלְמָלוּ מִשְׁמֵרִין יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת
 בְּחֻבְתָּן מִיַּד בְּגֹאֵלִין .

ד.

פיוט ליום שביעי של פסח.

אָפּס זיילתך

בְּקִרְבֵּי גַחְלֹתֶךָ

גֵּאל גְּאֻלְתֶּךָ

דִּבְרֵי תַהֲלֹתֶךָ .

5 הַפִּקֵּת יָם לַיְבֻשֶׁת

וַתְּהִי מִסְלָה נִכְבָּשֶׁת

זָדִים אָכְלֵה הַבִּשָּׁת

חֵיל אֲחִי יוֹשְׁבֵי פְלִשְׁתִּי .

טָבְעוּ רִדְפֵי בְּאֶחָד

10 יָם סוּף לָהֶם כֶּתֶד

בְּלֵם שָׁכְנוּ בְיַחַד

לֹא נִשְׁאַר עַד אֶחָד .

מִזֶּאֱב וְעִמּוֹן רְגִזוּ

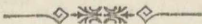
נִבְהָלוּ נִחְשָׁזוּ

15 סָמַר בְּשָׂרָם וַיִּזּוּ

עַד יַעֲבֹר עִם זֵו .

פְּדִימֵנִי לַחֲפָשִׁי
 צוּרֵי וּמְרִים רֵאשֵׁי
 קָמִי שְׁפֹטֶת קְדוֹשֵׁי
 20 רַבָּת יְהוָה רִיבֵי בְּפָשִׁי .
 שׁוּבָה סְגֹלְתֶךָ
 שְׁנִית תּוֹסִיף גְּאֻלְתֶּךָ
 תִּמְבֹּץ קְהֵלְתֶךָ
 תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהַר גְּחֹלְתֶךָ א .
 25 שְׁלַח לָנוּ מִשִּׁיחָה תְּנֻעִים
 בְּנֹת גֹּוֹה אֲרִיאֵל לְתִנְעִים
 יִקַּר הַנְּבִיאִים וְהוֹד שְׂבָעָה רוּעִים
 בְּזוּרְעוֹ יִקְבֹּץ מְלֵאִים הַתְּנֻעִים
 זֶה הַדּוֹר בְּלִבּוֹשׁוֹ
 30 חֲשֹׁף זְרוּעַ קִדְשׁוֹ
 סֶתֶם לֵב יָם הַיְבִישׁוֹ
 לְעֹזֶרֶת עַם דְּרִישׁוֹ .

א) עד כאן נשלם האי"ב הנמצא בראש כל שורה, מכאן ואילך כל מלה ומלה, האות
 הראשונה היא אות אחת משמו, והיא: שלמה בן אליהו שרביט הזהב חזק סלה לעד.

כתבת המו"ל:

Издательство „**Achiasaf**“ Варшава.

Verlag „**Achiasaf**“ Warschau.

B

846.

Verlag „Achiasaf“

OZAR ISRAEL

Auswahl Hebräischer Classiker

unter Mitwirkung von mehreren
jüdischen Schriftstellern.

Drittes Buch

Rabbi Salomo Scharwit Hasahaw

Gedichte.

Edirt und bevorwortet von

D. K a h a n.

